

Kunnskapsgrunnlag til forslag til revidert strategi

Innhold

Kunnskapsgrunnlag til forslag til revidert strategi.....	1
1. Innledning til kunnskapsgrunnlaget	3
2. Eksterne forhold og trender	5
2.1 FNs bærekraftsmål	5
2.2 Europas grønne giv (European Green Deal).....	6
2.3 Naturavtalen.....	8
2.4 Parisavtalen	9
2.5 Samfunnssikkerhet, beredskap og klimatilpasning.....	10
2.6 Regjeringens Tysklandsstrategi.....	11
2.7 Østersjøsamarbeidet.....	12
3. Fylkeskommunenes kunnskapsgrunnlag.....	14
3.1 Tverrgående utfordringene som fylkeskommunene framhever, er:.....	14
3.2 Med hensyn til miljømessig bærekraft legges det vekt på temaene:	15
3.3 Med hensyn til sosial bærekraft framheves temaene:.....	15
3.4 Når det gjelder økonomisk bærekraft framheves temaene:.....	16
3.5 Bærekrafts-mål 17	16
4. Oppsummering fra strategisamling 9. februar	17
4.1 Utfordringer og muligheter i landsdelen	17
4.2 Fylkeskommunenes handlingsrom og samarbeid.....	18
5. Innspill og vurdering fra faggrupper og fagsamlinger	20
5.1 Innspill fra Grønt verksted.....	20
5.2 Innspill fra energisamling	20
5.3 Innspill fra faggruppene på samferdselsområdet	21
5.4 Innspill fra landbrukssamling.....	22
5.5 Innspill fra samarbeidet om Oslofjorden.....	22

5.6 Felles strategi for samarbeid om høyere yrkesfaglig utdanning.....	23
5.7 Innspill fra internasjonal gruppe	24
5.8 Innspill fra de Klimasats-finansierte prosjektene	24
6. Vurdering av politikkområder	26
6.1 Prioriterte samarbeidsområder:.....	26
6.2 Underbyggende politikkområder	26
6.3 Ikke-relevante politikkområder	27
7. Østlandssamarbeidets roller	28
7.1 Interessepolitisk gjennomslagskraft.....	28
7.2 Læring og erfaringsutveksling	29
7.3 Effektiv ressursutnyttelse	30

1. Innledning til kunnskapsgrunnlaget

På grunn av delingene av Viken og Vestfold og Telemark fylkeskommuner har landsdelen fått en ny fylkesstruktur med syv fylker. For at de nye fylkeskommunene skal være med på å peke ut retningen for landsdelssamarbeidet framover har representantskapet i Østlandssamarbeidet besluttet å revidere samarbeidets gjeldende strategi.

Den reviderte strategien, *Østlandet 2035 – strategi for Østlandssamarbeidet*, skal sette de overordnede rammene for Østlandssamarbeidet de neste ti årene. Strategien består av tre deler:

- Formål og strategiske prioriteringer
- Samarbeidets betydning og roller
- Samarbeidets organisering

Dette kunnskapsgrunnlaget er utarbeidet som et beslutningsunderlag for forslaget til revidert strategi for Østlandssamarbeidet. Strategiforslaget er kort og konsist, mens kunnskapsgrunnlaget skal gi litt mer utfyllende bakgrunn for retningsvalgene som er gjort i strategiforslaget.

Fylkeskommunenes virksomhet utøves ikke isolert fra omverdenen. Kapittel 2 gir derfor en kort beskrivelse av viktige utviklingstrender og rammer, både internasjonalt og nasjonalt, som vil ha betydning for fylkeskommunenes virksomhet og samarbeidet i landsdelen framover.

Østlandssamarbeidet er fylkeskommunenes felles verktøy, og aktivitetene i samarbeidet bygger på fylkeskommunenes felles ønsker og mål. Derfor er det viktig med en god sammenheng mellom Østlandssamarbeidets strategi og fylkeskommunenes egne strategier. På grunn av strategiprosessens stramme tidsplan kan ikke strategien ta utgangspunkt i de endelige regionale planstrategiene i fylkeskommunene. I stedet gir kapittel 3 en kort oppsummering av fellesnevnerne i fylkeskommunenes eksisterende kunnskapsgrunnlag for regionale planstrategier.

Den 9. februar 2024 ble det gjennomført en strategisamling med Østlandssamarbeidets nye representantskap og administrasjonsutvalg. Innspillene herfra har vært retningsgivende for prosessen med å utarbeide et revidert strategiforslag, og kapittel 4 inneholder en oppsummering av diskusjonene under samlingen.

For å sikre et bredere kunnskapsgrunnlag inkluderes også vurderinger og innspill fra ulike administrative faggrupper og fagsamlinger fra perioden 2022-2024 i kapittel 5.

Kapittel 6 presenterer en vurdering av ulike politikkområder i tre kategorier:

- strategisk prioriterte politikkområder,

- politikkområder som kan være aktuelle for å underbygge de to strategisk prioriterte politikkområdene, og
- politikkområder der nytten av et landsdelssamarbeid er begrenset

Kunnskapsgrunnlaget avsluttes med en mer utfyllende beskrivelse av Østlandssamarbeidets tre roller i kapittel 7. Beskrivelsene suppleres med eksempler fra foregående valgperioder.

2. Eksterne forhold og trender

Fylkeskommunenes virksomhet utøves ikke isolert fra omverdenen. Overordnede utviklingstrender og politiske prioriteringer er med på å sette rammene for fylkeskommunene, både som samfunnsutviklere og tjenesteleverandører, og er gjennom dette også retningsgivende for de politiske prioriteringene for det fylkeskommunale samarbeidet i landsdelen.

Nedenfor beskrives noen av de viktigste og mest relevante eksterne forholdene og trendene som har betydning for visjonen og prioritering av strategiske samarbeids- og politikkområder i forslaget til revidert strategi.

2.1 FNs bærekraftsmål

I 2015 vedtok FN Agenda 2030 med 17 mål og 169 delmål for bærekraftig utvikling fram mot 2030. Bærekraftsmålene er verdens felles arbeidsplan for å imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Det vil si en felles global arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe naturtap og menneskeskapt klimagassutslipp innen 2030.

2030-agendaen med bærekraftsmålene utgjør den politiske overbygningen for regjeringens arbeid nasjonalt og internasjonalt. I nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023, vises det til at regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Regjeringen forventer at fylkeskommuner og kommuner legger disse til grunn for samfunns- og arealplanleggingen.

Alle fylkeskommunene i Østlandssamarbeidet legger i dag bærekraftsmålene til grunn for sine regionale planstrategier og øvrige regionale planer. De har også vært en bærebjelke for samarbeidet mellom fylkeskommunene på Østlandet nedfelt i Østlandet 2030-strategien. Landsdelssamarbeidet har hatt en særlig rolle knyttet til *Mål 17: Samarbeid for å nå målene.*

For å få fart på arbeidet, har regjeringen besluttet at det i 2024 skal legges frem en ny stortingsmelding om bærekraftsarbeidet i Norge. Den nye digitaliserings- og forvaltningsministeren setter nå i gang arbeidet. For å få opp trykket, må Norge sikre at innsatsen som legges ned er tydelig målrettet. Derfor setter departementet i gang arbeidet med en ny melding som vektlegger de bærekraftsmålene hvor Norge har mest å gå på, som høyt materiell forbruk, store klimagassutslipp og tap av natur.

2.2 Europas grønne giv (European Green Deal)

Europas grønne giv er EU sin strategi for et mer bærekraftig og konkurransedyktig Europa. Strategien ble lagt fram av EU-kommisjonen høsten 2019 og fokuserer på grønn og digital omstilling («twin transition»). En viktig pilar er miljø og klima med svært ambisiøse visjoner for utslippskutt.

Den grønne given er en sektorovergripende plan på tvers av politikkområder og en viktig del av EUs iverksetting av FNs 2030 agenda og bærekraftsmålene.

Norge er tett knyttet til EUs klima- og miljøpolitikk gjennom EØS-avtalen og andre avtaler med EU. Norge har sluttet seg til den grønne given, og samarbeider med tett med EU i det grønne skiftet. Den grønne omstillingen i Norge er avhengig av at samme regelverk innføres mest mulig samtidig i Norge og EU. Dette er ifølge norsk miljøforvaltning avgjørende for å nå våre klima- og miljømål, og for å sikre at norske aktører kan operere innenfor europeiske rammebetingelser.

Ambisjonene er et klimanøytralt EU innen 2050 med mindre forurensning, bedre beskyttelse av helse og miljø, økt livskvalitet, sunne økosystemer og bevaring av biologisk mangfold, samt ren og sikker mat og energi.

Den grønne omstillingen skal gi europeisk næringsliv og industri et konkurransemessig fortrinn, og det skal skapes nye, grønne arbeidsplasser.

EU har som mål at forbruket av ressurser skal holdes innenfor plantens tåleevne. Overgangen til en sirkulær økonomi er en viktig forutsetning for å klare dette. Forskning og innovasjon er viktige drivere i omstillingen til et lavutslippssamfunn.

Den grønne given og samferdsel

Transportsektoren utgjør en sentral del for å få ned klimautslippene i Europa, og i desember 2020 ble EUs strategi for bærekraftig og smart mobilitet lagt fram - som ledd i den grønne given. Grønn mobilitet er nå avgjørende for utvikling og vekst innen transportsektoren i Europa.

Med høye ambisjoner og gjennom en god og balansert kombinasjon av ulike politiske mål og innsatser, ønsker EU å oppnå 90 % reduksjon i klimagassutslipp fra transportsektoren innen 2050. Strategien omfatter alle transportformer og er delt inn i tre hovedspor – bærekraftig mobilitet, smart mobilitet og fleksibel mobilitet.

I desember 2021 la EU-kommisjonen fram oppdaterte retningslinjer for det Transeuropeiske transportnettverket (TEN-T) og en mobilitetspakke. For Østlandet er de tre transportkorridorene Oslo-Gøteborg-København-Hamburg, Oslo-Stockholm og Jyllandskorridoren fra Vestfold/Telemark via Nord-Danmark til Europa viktige for landsdelens næringsliv og konkurranseevne.

Den grønne given og klima og energi

Klimaregelverket utgjør en sentral del av Europas grønne giv. Norge er tett knyttet til EU gjennom blant annet EØS-avtalen og avtalen med EU om felles oppfyllelse av klimamålet for 2030. I tillegg har Norge vært en del av EUs kvotesystem siden 2008.

EUs klimapakke «Fit for 55» (Klar for 55-pakken) utgjør et viktig grunnlag for politikktutforming i den grønne given. En sentral del av denne er *klimaregelverket*. Klimaregelverket består av tre pilarer:

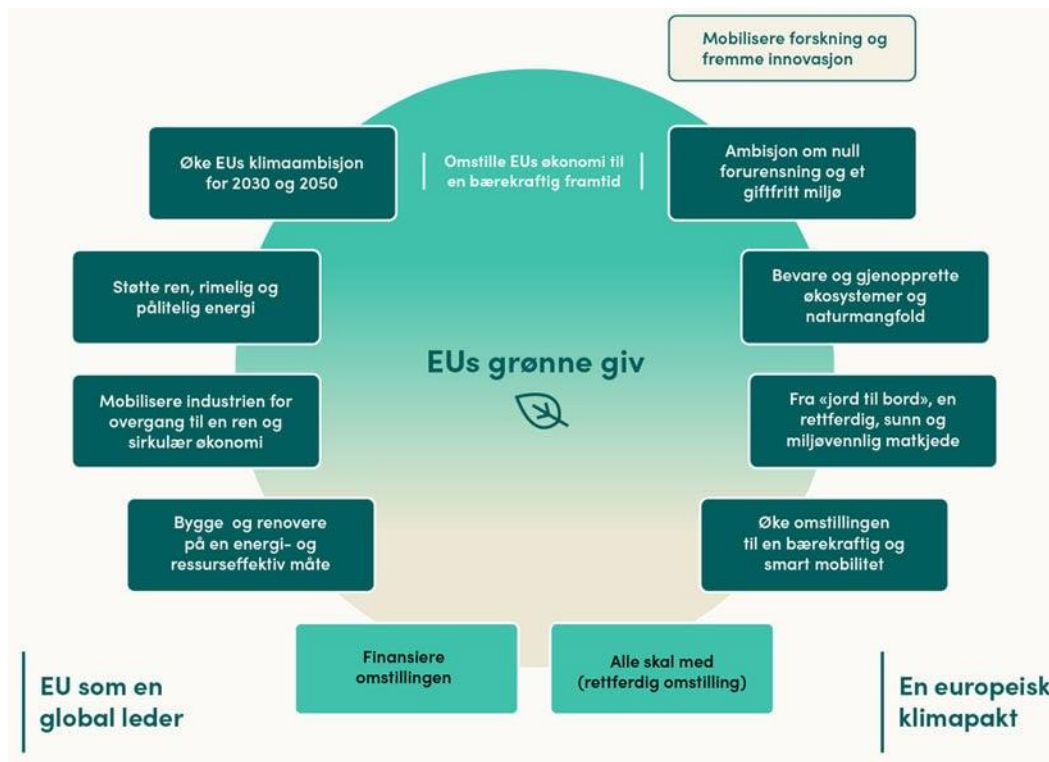
- Det europeiske kvotesystemet (EU Emission Trading System - ETS) som blant annet regulerer utslipp fra industri, kraftproduksjon, petroleumsvirksomhet og luftfart.
- Innsatsfordelingsforordningen (Effort Sharing Regulation - ESR) som fastsetter nasjonale utslippsmål for perioden 2021-2030 for sektorer som transport, jordbruk, avfall og bygg, samt deler av industri- og petroleumssektoren.
- Regelverk om bokføring av utslipp og opptak i arealbrukssektoren. Denne pilaren omtales også som LULUCF-forordningen (Land use, land-use change, and forestry - LULUCF).

Klar for 55-pakken oppjusterer ambisjonsnivået i klimaregelverket, men utvider det også – for eksempel ved å introdusere et nytt kvotesystem for veitrafikk og bygg og en ny karbongrensejusteringsmekanisme (CBAM), ofte omtalt som en karbontoll.

Fornybar energi og energieffektivisering er også sentrale deler av EUs klimapolitikk; derfor inneholder Klar for 55-pakken også en rekke endringer i energirelaterte rettsakter.

(Kilde: CICERO)

Den grønne given og kompetanse

God tilgang på riktig kompetanse er avgjørende for at bedrifter skal kunne skape verdier og vil være helt avgjørende om vi skal lykkes med overgangen til det grønne skiftet.

Utdanning og kompetanse har en sentral rolle i den grønne og digitale omstillingen, og læring for et bærekraftig samfunn må etter EUs syn derfor gjennomføres på alle nivåer i utdanningssystemet og sees i et livslangt læringsperspektiv. Spesielt kan nevnes initiativer som «læring for en grønnere og mer bærekraftig framtid» og «European year of skills». Behovet for ny kompetanse og oppjustering av eksisterende kompetanse må styrkes for å få til den nødvendige omstillingen av samfunnet. Kompetanse innen vitenskap, teknologi, «engineering» og matematikk (STEM-fagene) har stor og økende etterspørsel, og det er konkurranse om de kloke hodene i hele Europa.

2.3 Naturavtalen

Naturavtalen (Kunming-Montreal-rammeverket) ble inngått 19.12. 2022, og har pr. juli 2023 fått tilslutning fra 196 land. Den omfatter 23 delmål fordelt på fire overordnede mål om reversering av tapt biologisk mangfold, bærekraftig bruk, fordeling av genressurser, og virkemidler for å gjennomføre avtalen. Alle mål skal være oppnådd innen 2050; i tillegg har åtte av de 23 delmålene fått eksplisitte 2030-mål.

Jukseark til Naturavtalen (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework).

Foto/ill.: Vigdis Vandvik

Dette gjelder målene om (1) å legge om arealplanleggingen slik at vi unngår tap av biomangfold; (2) å restaurere 30 % av forringet natur; (3) å verne 30 % av naturen på land, i vann og på havet; (4) å minst halvere spredning (etableringsraten) av fremmede arter; (5) å redusere samlet forurensningsbelastning ned til ikke-skadelig nivå for naturen og spesielt minst halvere skaderisiko fra pesticider og farlige kjemikalier; (6) å tilrettelegge for en rettferdig fordeling og bruk av genetiske ressurser; (7) å tilrettelegge for bærekraftige forbrukervalg og halvere matsvinn samt det globale fotavtrykket av forbruk; og innen 2025 å avdekke naturskadelige subsidier og så eliminere dem – globalt skal de reduseres med minst USD 500 mrd. årlig.

2.4 Parisavtalen

Paris-avtalen ble vedtatt 12.12. 2015 og trådte i kraft høsten 2016. Pr. juli 2023 har 194 land pluss EU sluttet seg til avtalen. Paris-avtalen har fem hovedpunkter som kort kan oppsummeres slik:

1. Alle land er forpliktet til å følge avtalen, så vel rike land som utviklingsland. Dette innebærer å sette nasjonale og mer ambisiøse mål hvert 5. år, en plan for gjennomføring, og rapportere måloppnåelse til FN hvert 5. år.

2. Nasjonale mål skal bidra til at den globale temperaturen i vårt århundre ikke overskrider 2 grader celsius fra før-industriell tid; samtidig skal hvert land gjøre sitt ytterste for at temperaturøkningen ikke blir større enn 1,5 grader.
3. Klimagassutslipp skal begrenses raskest mulig, og slik at kloden blir klimanøytral en gang i andre halvdel av århundret.
4. Rike land skal bidra økonomisk til at fattige land kan nå sine mål. Samlet overføring starter på USD 100 mrd. og økes så gradvis.
5. Alle land må tilpasse seg klimaendringene, blant annet ved å utarbeide planer. Systemer for varsling og risiko-/skadehåndtering skal utvikles, de fattige landene hjelpes, og det overnasjonale samarbeidet generelt styrkes.

2.5 Samfunnssikkerhet, beredskap og klimatilpasning

Stortingsmelding 5 (2020-2021) om samfunnssikkerhet i en usikker verden definerer samfunnssikkerhet som samfunnets evne til å verne seg mot og håndtere hendelser som truer grunnleggende verdier og funksjoner og setter liv og helse i fare.

God beredskap er viktig for god samfunnssikkerhet. Regional beredskap handler både om å forebygge kriser og gi beredskap til å håndtere kriser. Utvikling av risiko- og sårbarhetsanalyser og samordning av beredskapsplaner er viktige elementer. Statsforvalterne har ansvar for å ha oversikt, samordne og informere om arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i fylkene, mens kommunene har en beredskapsplikt for sine innbyggere. Fylkeskommunene har et ansvar for å ivareta samfunnssikkerhet og beredskap gjennom regionale planer. I tillegg har fylkeskommunene ansvar for å sikre og tilrettelegge for en nødvendig og regionalt tilpasset sivil transportberedskap i fylkene. Dette innebærer å ha kartlagt transportberedskapsbehovet i fylket, ha oversikt over og kontakt med sentrale transportaktører og ha utarbeidet krise- og beredskapsplaner for håndtering av uønskede hendelser.

Endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen påvirker fylkeskommunenes arbeid med samfunnssikkerhet. Fylkeskommunene er en aktør i totalforsvaret, som omfatter gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunnet. Fylkeskommunes ansvar for sivil transportberedskap handler både om øvelser i fredstid og tilfredsstillende infrastruktur for at Forsvaret skal kunne gjennomføre sitt planverk for kriser og krig.

I ny langtidsplan for forsvarssektoren 2025-2036 foreslås det en betydelig styrking av forsvaret. For fylkeskommunene på Østlandet er det vesentlig at Brigade Sør etableres som en reservistbasert brigade, bl.a. for å kunne bidra med sikring av sentrale funksjoner i hovedstadsområdet og allierte mottaksområder. Brigade Sør vurderes å

være særlig relevant for nordisk samarbeid, og Sverige og Finlands inntreden i NATO vil ha betydning for transportinfrastrukturen i Norge, også på Østlandet.

Forebyggende arbeid er viktig for samfunnssikkerheten. Som eiere av infrastruktur har fylkeskommunene bl.a. et ansvar for å kartlegge og gjøre tiltak for å redusere risikoen for skader som følge av naturfare.

Klimaendringene har stor betydning for arbeidet med samfunnssikkerhet. St. meld. 5 (2020-21) framhever økt intensitet og hyppighet av ekstremvær som hetebølger, styrtregn og sterk vind, og flom kan i større grad ramme året rundt. Fylkeskommunene har et ansvar for å begrense eller unngå virkninger av klimaendringene i sitt planleggingsarbeid, og fylkeskommunenes arbeid med klimatilpasning vil være viktig i et samfunnssikkerhetsperspektiv på tvers av alle sektorer, inkl. samferdsel og infrastruktur.

Energiforsyning er også viktig for samfunnssikkerheten. Det er nødvendig med en sikker, stabil og robust kraftforsyning med nok overføringskapasitet og med mer fornybar energiproduksjon, samtidig som det ikke går utover hensynet til miljø, klima og natur.

2.6 Regjeringens Tysklandsstrategi

Den første norske Tysklandstrategien kom i 1999. Siden er den jevnlig oppdatert. Den femte versjonen ble lansert mars 2024 og uttrykker stor grad av kontinuitet. Samtidig bærer den preg av at Norge og Tyskland etter Russlands fullskala angrep på Ukraina må navigere i et nytt landskap.

Tyskland er et toneangivende medlemsland i EU, som viser stor vilje til dialog og inkluderende samarbeid på tvers av institusjonell tilhørighet. Samarbeidet med Tyskland danner i mange saker fundamentet for Norges engasjement overfor EU, og for vår deltakelse i konkrete europeiske samarbeidsprosjekter.

Strategien fremhever fem hovedtemaer som er viktige for Norge i utviklingen av samarbeidet med Tyskland i årene som kommer: Felles verdier, utenriks- og sikkerhetspolitikk, grønn omstilling og økonomisk samarbeid, trygghet og velferd, og kunnskap og kultur.

Tyskland er i dag Norges viktigste partner i Europa, og fylkeskommunene på Østlandet har gode relasjoner til og samarbeid med flere tyske delstater – bilateralt og gjennom Østersjø- og Nordsjø-samarbeidet.

Under hovedkapittelet om grønn omstilling, energi og økonomisk samarbeid er regionalt samarbeid et underkapittel. Følgende tekst er nedfelt:

«Regionalt samarbeid

Tysklands føderale grunnlov gir store fullmakter til delstatene og gir et godt grunnlag for samarbeid på regionalt nivå mellom Norge og Tyskland. I første rekke er dette et samarbeid mellom Østlandssamarbeidet og de nordlige delstatene Schleswig-Holstein, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Bremen og Brandenburg.

Regjeringen vil:

- Videreutvikle det regionale samarbeidet i Østersjøregionen og Nordsjøregionen med Tyskland, og i samarbeid med KS, kommuner og fylkeskommuner.
- Fremme norsk-tysk samarbeid innenfor rammen av EUs Østersjøstrategi på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.
- Samarbeide tett med Tyskland innenfor rammen av Østersjørådet.»

Østlandssamarbeidet har vært en aktør i Regjeringens Tysklandsstrategi siden starten – spesielt for å bidra til regionalt samarbeid og konkrete felles aktiviteter med delstater i Nord-Tyskland.

2.7 Østersjøsamrådet

Behovet for samarbeid mellom land og regioner rundt Østersjøen har blitt viktigere etter Russlands angrep på Ukraina for snart to år siden. Østersjøsamrådet utgjør en sentral del av det nordiske, nordisk-baltiske og europeiske samarbeidet.

Østlandssamarbeidet representerer fylkeskommunene i to organisasjoner/politiske nettverk knyttet til Østersjøsamrådet - Scandria Alliance og BSSSC (Baltic Sea States Subregional Co-operation). Deltagelse i disse samarbeidsorganisasjonene er nyttig for fylkeskommunene og Østlandssamarbeidet med tanke på informasjonstilgang og nettverk - både når det gjelder interessepolitisk arbeid og grensekryssende prosjektsamarbeid, og da spesielt på samferdselsområdet.

Østlandssamarbeidets sekretariat har vært nasjonalt kontaktpunkt for Interreg Østersjøprogrammet på oppdrag fra og finansiert av Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) siden 2000. Kontaktpunktrollen innebærer bl.a. deltakelse i programutvikling og gjennomføring på vegne av norske regioner i programgeografien.

Hovedformålet med Interreg er å fremme økt integrasjon og territoriell samhörighet i Europa gjennom samarbeid over nasjonale grenser. Programmene skal bidra til å fjerne barrierer og fremme samarbeid på tvers av land og regioner, samtidig som de bidrar til å utvikle bedre tjenester og tilbud for Europas innbyggere. Et sentralt fokus for perioden 2021-2027 er å stimulere den grønne omstillingen i Europa.

Arbeidet med Interreg gir fylkeskommunene tilgang til arenaer, nettverk og informasjon, samt deltakelse i programutvikling og prosjektutvelgelse for viktige finansielle instrumenter.

EUs strategi for Østersjøregionen er en viktig samarbeidsplattform mellom medlemslandene som omgir Østersjøen, inkludert Sverige, Danmark, Estland, Finland, Latvia, Litauen, Polen og Tyskland. Norge er som EØS-land invitert inn i strategien. Oppfølging av strategien inngår i rollen som nasjonalt kontaktpunkt for Interreg Østersjøprogrammet.

Østlandssamarbeidets deltakelse innenfor rammen av Østersjøstrategien er ikke bare et uttrykk for regional solidaritet, det er også en strategisk innsats for å fremme klima og miljø, økonomisk vekst og en bærekraftig utvikling av regionen. Dette samarbeidet gir fylkeskommunene gjennom Østlandssamarbeidet en god mulighet til å påvirke og dra nytte av de mål og initiativer som er satt i Østersjøstrategien, og dermed spille en viktig rolle i å forme fremtiden til Østersjøregionen.

3. Fylkeskommunenes kunnskapsgrunnlag

Ved revisjon av Østlandssamarbeidets strategi er det avgjørende å legge til grunn fylkeskommunenes egne prioriteringer og valg av innsatsområder.

Fylkeskommunene er i gang med å utarbeide nye regionale planstrategier. Disse skal godkjennes innen utgangen av året 2024. I forbindelse med revisjonen av Østlandssamarbeidets strategi må derfor fylkeskommunenes planstrategiarbeid og de tilhørende kunnskapsgrunnlagene vektlegges.

Under følger oppsummering fra disse kunnskapsgrunnlagene – som input til Østlandet 2035 strategien.

FNs bærekraftsmål er lagt som fundament for alle planstrategiene i fylkeskommunene på Østlandet. De tre dimensjonene

- miljømessig bærekraft
- sosial bærekraft og
- økonomisk bærekraft

utgjør samlende begreper i underlagene. Utgangspunktet er å utvikle regionene for å imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for kommende generasjoner. Hensynet til klima og natur synes å være gjennomgående tema for samfunnsutviklingen i alle fylkeskommunene, med litt ulikt utgangspunkt for sentrum og periferi.

Samferdsel griper inn i mange samfunnsområder og spiller en viktig rolle i en bærekraftig samfunnsutvikling.

Viken-fylkene – Akershus, Buskerud og Østfold - har utviklet bærekrafts-sjekken, som skal sikre at de prioriteringene som legges til grunn i strategiene fører dem i riktig retning for en bærekraftig samfunnsutvikling på alle områder.

3.1 Tverrgående utfordringene som fylkeskommunene framhever, er:

- Klimaendringer – klimatilpasning (ekstremvær) og utslipp av klimagasser (spesielt fra transport og landbruk)
- Naturkrise og tap av biologisk mangfold – Naturavtalen - arealbruk
- Global uro - sikkerhet og beredskap – trusler fra krig og pandemi
- Sosial ulikhet - utenforskap
- Demografiske endringer – befolkningsutvikling – aldrende befolkning og færre i arbeidsfør alder – utkant-utfordringer og urbanisering
- Teknologiutvikling og digitalisering – ny teknologi - mangel på kompetanse og arbeidskraft

- Kraftforsyning – behov for mer strøm (produksjon av kraft og linjer) – areal for grønn kraftproduksjon (vann, vind, sol og bio)

3.2 Med hensyn til miljømessig bærekraft legges det vekt på temaene:

Arealbruk og stedsutvikling

- Arealknapphet/press i kystområdene og byene
- Hyttebygging
- Landbruksområder nødvendig for framtidig selvforsyning og matsikkerhet
- Areal- og naturregnskap
- Smart arealplanlegging og arealbruk
- Knutepunkt – reduksjon av bilbruk – mer kollektiv og aktiv mobilitet
- Utvikling av by og bygdesentra – grønne bymiljøer

Mobilitet og infrastruktur

- Reisevaner – tilgang på grønne alternativer
- Infrastrukturinvesteringer – tog/dobbeltspor - InterCity
- Vedlikeholdsetterslep på fylkesveiene – trygge, klimasikre, framkommelige veier
- Mobilitet i distriktene
- Bymobilitet

Klima og miljø

- Oslofjorden – miljøtilstanden i fjorden, vann og vassdrag – avrenning fra landbruk, industri og avløp
- CCS (karbonfangst og lagring)
- Mer grønn kraftproduksjon
- Forurensning til luft, vann og jord – samferdselssektoren en stor utslippskilde
- Mer gods på bane og sjø
- Ekstremvær – flom – overvann
- Kulturminner og kulturarv

Naturmangfold

- Sårbare naturområder – myr, våtmark, vernet natur
- Villrein

3.3 Med hensyn til sosial bærekraft framheves temaene:

- Robuste og trygge samfunn – trivsel – bolyst – medvirkning – møteplasser – tillitt
- Folkehelse og livskvalitet – psykisk helse

- Utenforskap – integrering – inkludering – bibliotekene som viktige arenaer/ møteplasser
- Opplæring – NEET (unge utenfor skole og arbeid) – fullføring av vgs. – gode overganger i skoleløpet
- Mangfold – diskriminering - likestilling
- Kultur, idrett og friluftsliv
- Demokrati og medvirkning – valgdeltakelse – identitet - frivillighet

3.4 Når det gjelder økonomisk bærekraft framheves temaene:

- Kompetanse – universiteter og høyskoler - fagskolene – arbeidslivets behov for kompetanse – tilgang på læreplasser – desentralisert utdanning – skoler som møteplasser – karriereveiledning
- Verdiskaping og innovasjon – industri, maritime næringer, jord- og skogbruk, klynger i industri og næring – konkurransekraft
- Entreprenørskap og gründervirksomhet
- Samspill mellom arbeidsliv og utdanning
- Grønn omstilling – sirkulær økonomi – Innlandsporteføljen - kapital
- Mer fornybar kraftproduksjon
- Turisme, reiseliv og rekreasjon – deltidsinnbyggere – kultur og næring
- Teknologi – digitalisering - digital kompetanse
- Mineraler

3.5 Bærekrafts-mål 17

- Samarbeid og god forvaltning – innad i fylkene, mellom fylkene og med aktører i Europa
- Demokrati og medvirkning – samskaping – partnerskap – dialog – åpenhet - tillitt
- Koordinering mellom forvaltningsnivåene – samarbeid med kommunene og staten
- Realistisk samfunnsplanlegging

Innspill hentet fra Viken-fylkene mht. hvor vi vil:

Hensynet til naturen og hva planeten tåler skal ligge til grunn for all samfunnsutvikling. Alle vi som bor i regionen skal leve verdige og meningsfulle liv med trygge arbeidsplasser og like muligheter. Vi skal være nyskapende, konkurransedyktig og mangfoldig og lede an i det grønne skiftet. Vi skal ha fremtidsro og oppleve høy grad av trygghet, livskvalitet, tilhørighet og tillit. Vi må jobbe sammen i sterke og forpliktende partnerskap hvor offentlige aktører, næringsliv, frivillighet, forskning og enkeltmennesker deltar.

4. Oppsummering fra strategisamling 9. februar

9. februar ble det gjennomført en strategisamling med Østlandssamarbeidets representantskap og administrasjonsutvalg.

Strategisamlingen ble gjennomført i to bolker. Bolk 1 handlet om viktige samfunnsutfordringer og utviklingstrender, nasjonalt, i Europa og globalt, og som vil få betydning for fylkeskommunenes arbeid fram mot 2035. Bolk 2 handlet om fylkeskommunenes handlingsrom som samfunnsutviklere og om samarbeidet mellom fylkeskommunene på Østlandet.

4.1 Utfordringer og muligheter i landsdelen

Bolken ble innledet av Sigrun Aasland, daglig leder i stiftelsen Zero. Aasland stilte spørsmål rundt det å henge med i det grønne skiftet og konkluderte med at Norge ligger bakpå. Hun viste fram noe av det som skjer i Europa og verden. Aasland framhevet at politikk virker, og oppfordret politikerne i fylkeskommunene til å ta ledelse i det grønne skiftet.

Videre la Aasland vekt på at klima og natur henger sammen og trenger hverandre. Om målet er null-utslipp i 2050, er det heller snakk om hva en kan beholde enn hvor mye en skal kutte. Dette krever betydelig innsats økonomisk og vil gi store samfunnsendringer.

Aasland påpekte også at det grønne skiftet trenger kraft – grønn energi, kabler og nytenkning/innovasjon med hensyn til bruk (ENØK og koblinger/utveksling mellom aktører). Aasland avsluttet med å understreke at det ligger store løft/utfordringer foran oss om vi skal nå målene.

Etter Aaslands innledning diskuterte fylkeskommunene to hovedspørsmål:

- **Hva er de største utfordringene for landsdelen fram mot 2035?**
- **Hva bør være fylkeskommunenes visjon(er) og mål for samfunnsutviklingen i landsdelen fram mot 2035?**

Det var stor bredde i diskusjonen og de viktigste innspillene som kom fram er, stikkordsmessig gjengitt:

- Klima – få ned klimagassutslippene og behov for tilpasning til klimaendringene. Klima er også beredskap.
- Klima, miljø og natur henger sammen – arealkonflikter - arealregnskap
- Samfunnssikkerhet og beredskap - motstandsdyktighet
- Samferdsel, infrastruktur og mobilitet

- Kraft – tilgang på energi, arealer for utbygging av grønn energi, kraftlinjer – behov for å se det store bildet – kan ikke løses i hvert fylke.
- Demografi – press i Oslo/Akershus – nedgang i utkantene – påvirker bosetting og tjenesteproduksjon (kompetanse, transport, mv.) – flerkjernet utvikling
- Utenforskap og inkludering – sosial bærekraft
- Mangel på arbeidskraft og kompetanse – færre i arbeidsfør alder – kamp om de «kloke hodene»
- Opprettholde konkurransekraft – grønn omstilling – sirkulær økonomi - økt verdiskaping

Visjonen bør inneholde referanser til klima/lavere utslipp, natur/miljø, trygghet, mindre utenforskap, økt verdiskaping, flerkjernet utvikling og infrastruktur

4.2 Fylkeskommunenes handlingsrom og samarbeid

Bolken ble innledet av Gro Sandkjær Hanssen, forsker ved OsloMet-NIBR. Sandkjær Hanssen tok utgangspunkt i at fylkeskommunene er mer relevante nå en noensinne. Hun påpekte (som Aasland) at Norge er seine i sin klima-omstilling og at det er viktig med et sterkere politisk lederskap.

Sandkjær Hanssen la vekt på at ulike veikart for omstilling ikke går opp når en legger dem sammen. Det er knapphet på ressurser (energi, areal, kompetanse, materialer/ råvarer, virkemidler) og det er nødvendig å prioritere stramt for å oppnå ønskede resultater. Beslutninger i dag får konsekvenser også på lang sikt.

Ifølge Sandkjær Hanssen krever klimaomstillingen et regionalt perspektiv. Arealbruk er koblet til klima og natur. Det er behov for å redusere transportarbeidet, og det offentlige må i større grad bruke sin innkjøpsmakt.

Fylkeskommunene kan og bør bruke sitt mulighetsrom, gi retning for samfunns- utviklingen, mobilisere og samordne/koordinere offentlig sektor; vise politisk lederskap - utøve strategisk regionalpolitisk ledelse – med evne og vilje til å ta initiativ.

Fylkeskommunene kan gå sammen og kreve verktøy og oppgaver fra statlig nivå, for å løse flere av samfunnsutfordringene.

Fylkeskommunene og kommunene skal være tverrsektorielle, men ifølge Sandkjær Hanssen speiler man i for stor grad den sektoriserede staten som ofte gir til dels ukoordinerte signaler. Hun tror regional plan vil bli et viktigere virkemiddel, og mener et forsterket samarbeid med kommunene bør prioriteres. Fylkeskommunene bør være samskapende heller enn saksbehandlende, og jobbe strategisk og langsiktig.

Etter Aaslands innledning diskuterte fylkeskommunene to hovedspørsmål, og svarte med følgende innspill (punktvis):

1. På hvilke områder vil fylkeskommunene ha størst nytte av å samarbeide for å møte utfordringene mot 2035?

- Samferdsel
- Klima, miljø, natur og energi
- Oslofjorden
- Utenforskap, inkludering
- Beredskap, motstandsdyktighet, trygghet – koblet til klima/miljø og samferdsel
- Sirkulær økonomi, grønn konkurransekraft – koblet til miljø og klima
- Kompetanse og arbeidsmarked – koblet til grønn omstilling og verdiskaping

2. Hvordan kan Østlandssamarbeidet videreutvikles med tanke på å styrke fylkeskommunene og for å møte utfordringene i landsdelen på en best mulig måte?

- Styrke fylkeskommunenes felles interessepolitiske stemme – forsterke lobbyvirksomheten for mer gjennomslag – bli mer offensive og synlige – ta den plassen vi bør ha – jobbe mer målrettet med lobbyarbeidet – tenke/jobbe annerledes med påvirkning for bedre måloppnåelse
- Kunnskapsbaserte beslutninger, viktig med godt faktagrunnlag, ta ansvar i fellesskap og bruke arenaen
- Ha prioriteringer som er konkrete og målbare
- Tenke og handle både på kort og lang sikt – bruk av ad hoc-grupper
- Løfte fram saker/tema som fylkeskommunene ikke klarer å løfte alene
- Samarbeidet må vise merverdi for fylkeskommunene – ikke bare dialog, men synlige handlinger
- Bygge videre på det vi er gode på - fortsatt trykk på samferdsel og InterCity
- Klima, miljø, energi og kraft er områder der utfordringene med fordel kan sees på i fellesskap.
- Bruke Østlandssamarbeidet som verktøy i arbeidet med Oslofjorden
- Utnytte merverdien i større fagmiljøer på tvers av fylkeskommuner – ressursbesparende og bedre kvalitet i leveransene
- Læring, erfaringsoverføring og arenabygging er viktig

5. Innspill og vurdering fra faggrupper og fagsamlinger

En av Østlandssamarbeidets roller er å være en arena for læring og erfaringsutveksling. De administrative fagarenaene har en nyttig funksjon i å løfte fram muligheter og behov for samarbeid som kan skape merverdi for fylkeskommunene.

Nedenfor følger en oppsummering av innspillene fra noen relevante faggrupper og fagsamlinger i perioden 2022-2024.

5.1 Innspill fra Grønt verksted

Det ble gjennomført et grønt verksted med fylkesadministrasjonene i februar 2022. Verkstedet skulle gi innspill til hvordan fylkeskommunene kunne styrke samarbeidet knyttet til visjonen om det grønne Østlandet.

Diskusjonene på verkstedet pekte på flere muligheter for samarbeid i landsdelen:

- Felles dialog med ledende kunnskapsmiljøer, bygge kompetanse gjennom prosjekter på tvers og utvikling av felles FoU-prosjekter.
- Mer systematisk samarbeid på tvers av fagområder, f.eks. klima, næring og samferdsel. Prosjektsamarbeid gjennom klimapiloter.
- Utnytte stordriftsfordeler og få utarbeidet felles analysegrunnlag.
- Arenaer for diskusjon, informasjonsdeling og -formidling.
- Bruke erfaringer fra andre aktører/regioner internasjonalt. EUs arbeid og politikk er viktig, kan være nyttig å få ytterligere innsikt og å kunne samarbeide, f.eks. om implementering av «missions» regionalt. Felles studieturer og deltakelse i internasjonale prosjekter kan være nyttige verktøy.
- Samarbeid om grønne offentlige anskaffelser

5.2 Innspill fra energisamling

Fylkesadministrasjonene ble invitert til en energisamling i juni 2023 etter et ønske fra politisk ledelse i representantskapet om å se på mulighetene for samarbeid på energiområder.

Under samlingen pekte fylkesadministrasjonene på flere felles utfordringer:

- Nettinfrastruktur og fossilfri infrastruktur på tvers av fylkesgrenser.
- Nok kraft til næringsliv og industri.
- ENØK, ikke bare mer kraft.
- Samhandling om utbygging og investeringer for å unngå feilinvesteringer eller overinvesteringer.
- Energiutbygging vs. naturvern i arealpolitikken: hva skal være fylkeskommunenes rolle?

- Rammebetingelser, f.eks. støtteordninger og kriterier for vurdering og prioritering av søknader for utbygging av fornybar energi.
- Kapasitet (særlig i planarbeidet) og kompetanseheving, både i kommunene og i egne organisasjoner

Fylkesadministrasjonene identifiserte også flere samarbeidsmuligheter for fylkeskommunene i landsdelen:

- Felles påvirkning av rammebetingelser over for nasjonale myndigheter, f.eks. knyttet til støtteordninger, ENOVAs mandat o.l.
- Felles kobling opp mot energi- og nettselskapene for å snakke med en tyngre stemme.
- Skape en møteplass for fagpersonene i fylkesadministrasjonene. Kan bidra til kompetanseutvikling og deling av metoder, ideer, og verktøy.
- Studieturer til andre regioner og land.
- Utarbeide enkle verktøy og veiledere.
- Utvikle et kompetanseprogram for kommunene.
- Infrastruktur for grønne energistasjoner og liknende felles prosjekt.
- Kampanjer med fokus på ENØK i egne bygg og insentiver overfor forbrukerne.

5.3 Innspill fra faggruppene på samferdselsområdet

Høsten 2023 ble det gjennomført en spørreundersøkelse om erfaringene fra samarbeidet i de to faggruppene på samferdselsområdet: Faggruppen for NTP/InterCity og faggruppen for bærekraftig mobilitet. Nedenfor oppsummeres de viktigste innspillene fra fylkeskommunenes representanter i de to faggruppene:

- Det er verdifullt, lærerikt og motiverende å ha et faglig nettverk på tvers av fylkeskommunene. Deltagelse i faggruppene bidrar til kunnskapsdeling og økt faglig kunnskap, og kost/nytte oppleves å være høy. Felles innsats kan bidra til bedre og mer helhetlige løsninger. I mindre fylker med mindre fagmiljøer blir det enda viktigere å bruke hverandres kompetanse på tvers.
- I arbeidet med NTP har faggruppen vært viktig for å jobbe med å spisse et felles budskap, og fylkeskommunene har lyktes med å spille på lag selv om prosjekter i de ulike fylkeskommunene i prinsippet også kan være konkurrenter. Det har vært en suksessfaktor at fylkeskommunene har en felles sak å kjempe for.
- Arbeidet i faggruppene bør kobles tettere mot aktuelle og pågående prosesser i fylkeskommunene for å bidra ytterligere til utviklingen i landsdelen. Innbyggere og næringsliv er ikke opptatt av administrative grenser. Samarbeidet om samferdsel bør bidra til å styrke fylkeskommunenes samfunnsutviklerrolle på samferdselsområdet.
- Organiseringen med faggrupper bør videreføres. Samarbeidet kan samarbeidet få enda tydeligere prioriteringer. I kombinasjon med de to faggruppene bør man

videreføre praksisen med å benytte ad-hoc grupper for konkrete oppgaver. Faggruppen for bærekraftig mobilitet kan potensielt videreutvikles som en arena for prosjektutvikling, jf. utviklingen av energistasjon-prosjektet.

5.4 Innspill fra landbrukssamling

I september 2023 ble det gjennomført en landbrukssamling med fylkesadministrasjonene, for å følge opp vedtak i fagpolitisk utvalg for næring og kompetanse, og for å diskutere muligheter og behov for videre samarbeid.

Fylkesadministrasjonene pekte på flere samarbeidsmuligheter:

- Klima og miljø i landbrukssektoren, f.eks. knyttet til Oslofjorden, jordhelse og karbonbinding, biogass m.m. Østlandssamarbeidet kan være en arena for å bryte ned organisatoriske siloer som involverer aktører fra ulike fagområder (f.eks. næring, klima og miljø, kompetanse).
- Statsforvalterne har en hovedrolle i arbeidet med å redusere avrenning fra landbruket for å bidra til god økologisk tilstand i Oslofjorden, og bør involveres. Samtidig har fylkeskommunene egne virkemidler som kan utfylle Statsforvalterens rolle. Et mulig innsatsområde er at strengere rensekrav og nye renseanlegg kan gi økt potensial for bruk av ressursene i slammet fra vann- og avløpssektoren, bl.a. innenfor landbruket. Østlandssamarbeidet kan også være en arena for læring og erfaringsutveksling med aktører i Østersjøregionen som jobber med avrenning fra landbruket.
- Fylkeskommunene har en viktig rolle i å fylle kompetansebehov i landbruket. Her bør fylkeskommunene se ulike utdanningsformer, som naturbruksskolene, høyere yrkesfaglig utdanning og folkehøgskoler, samt fylkeskommunens andre relevante virkemidler, i sammenheng.
- Eventuelle samarbeidsinitiativ på landbruksområdet må ses i sammenheng med de konkrete rollene og oppgavene til ulike nasjonale fagnettverk for å sikre at ulike initiativ utfyller hverandre.

5.5 Innspill fra samarbeidet om Oslofjorden

Oslofjorden ble vedtatt som et nytt samarbeidsområde i Østlandssamarbeidet våren 2022 etter initiativ fra Viken fylkeskommune. Samarbeidet har bygget på dialog med vannforvaltningen i fylkeskommunene, en felles koordineringsgruppe med Osloregionen IPR, og aktiviteter knyttet til ulike politikkområder i Østlandssamarbeidet. Politisk har Oslofjorden vært forankret i representantskapet, men har også vært på dagsorden i de andre politiske organene i samarbeidet.

Våren 2024 har en egen fylkeskommunal Oslofjord-gruppe begynt å fungere i praksis. Fylkesadministrasjonene har gitt tilbakemelding om at det er fint med en felles koordineringsgruppe med Osloregionen IPR (med møte ca. hvert kvartal), men det også

er ønskelig med tettere dialog og samarbeid mellom fylkeskommunene i Østlandssamarbeidet.

Tilbakemeldingene fra første møte i Oslofjord-gruppen var at det fylkeskommunale samarbeidet bør se arbeidet med vannforvaltning og arbeidet med Oslofjorden enda tettere i sammenheng. Det er en fordel med et tydeligere fokus på fylkeskommunenes roller og ansvar, og samhandling og oppfølging av tiltak i egne organisasjoner. Fylkeskommunene bør dele erfaringer med hverandre om hva som har gitt resultater, både prosessuelt og i gjennomføringen av tiltak.

Det kan være særlig aktuelt å samarbeide om fylkeskommunenes arbeid med vannmiljø knyttet til samferdsel, plan og areal, i tillegg til at fylkeskommunene bør diskutere hvilken rolle de kan ta innen vann og avløp, f.eks. knyttet til kompetansepolitikken.

Oslofjord-gruppen pekte også på at det vil være ønskelig med en arena for felles politiske møter for å utvikle felles forståelse og prioriteringer i samarbeidet om Oslofjorden gjennom Østlandssamarbeidet, spesielt hvis det skal iverksettes felles initiativer eller prosjekter.

5.6 Felles strategi for samarbeid om høyere yrkesfaglig utdanning

Fylkeskommunene har lenge hatt samarbeid om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskole) med en egen administrativ faggruppe, under ulike politiske strukturer. I 2018 ble det vedtatt en første felles strategi for fylkeskommunenes samarbeid om høyere yrkesfaglig utdanning. Strategien ble revidert i 2022 for å ta hensyn til de nye fylkeskommunenes behov og erfaringene fra gjennomføringen av fagskolemeldingen.

I nåværende strategi vektlegges det at landselssamarbeidet først og fremst skal være innrettet mot tilbudsutvikling i landsdelen, omdømmebygging og informasjonsarbeid, mens samarbeidet om mer generelle forvaltningsspørsmål hovedsakelig vil foregå på nasjonalt nivå. Samtidig er Østlandssamarbeidet en politisk arena for å påvirke politiske beslutninger når fylkeskommunene har felles interesser.

I 2023 ble en evaluering av fagskolemeldingen avsluttet, og regjeringen har varslet en ny stortingsmelding om høyere yrkesfaglig utdanning. Representantskapet har etablert en politisk ad hoc-gruppe for høyere yrkesfaglig utdanning som skal følge opp arbeidet med stortingsmeldingen og videre oppfølging av felles strategi (og se de to sakene i sammenheng). Den administrative faggruppen har meldt inn at det kan være nødvendig med en diskusjon om hvordan et tettere samarbeid i landsdelen(e) eventuelt kan bidra til å styrke sektoren og imøtekomme deler av kritikken i evalueringen av fagskolemeldingen.

5.7 Innspill fra internasjonal gruppe

Etter fylkesdelingen er det et økt behov for å møtes i fagnettverket av internasjonale rådgivere, da de fleste fylkeskommunene har få ressurspersoner i egen organisasjon. De internasjonale rådgiverne ser derfor stor nytte av å kunne samhandle med kollegaer i de andre fylkeskommunene.

Gjennom Østlandssamarbeidet kan fylkeskommunenes europapolitiske arbeid styrkes ved at man utveksler informasjon og kunnskap, samkjører den kompetansen og de ressursene som er tilgjengelige, deler på oppgavene og felles utnytter de nettverk som finnes blant fylkeskommuner og kommuner.

Felles aktiviteter, arbeidsdeling og koordinert deltakelse på ulike samarbeidsarenaer vil kunne gi en ressursbesparende merverdi for fylkeskommunene både finansielt og med hensyn til tidsbruk – både i arbeidet rettet nasjonalt og mot Europa.

Østlandssamarbeidet er en viktig felles arena for å lobbe i saker som gjelder Interreg på overordnet nivå – f.eks. å sikre fortsatt norsk deltakelse i Interreg, geografien i programmene og størrelsen på budsjettet til Interreg fra norsk side.

Arbeidet med neste programperiode for EUs programmer er i oppstart og det vil være viktig å stå sammen for å sikre norsk deltakelse i de programmene som er mest sentrale for fylkeskommunene. Videre deltakelse i Interreg og størrelsen på budsjettet etter 2027 vil også være et sentralt tema framover.

Ved å dele god praksis fra europeiske prosjekt kan fylkeskommunene spre resultater og synliggjøre merverdi av norske midler til deltakelse i EUs programarbeid (vise bærekraft og langsiktighet). Dette gjelder både Interreg og de ulike sektorprogrammene. Gjennom Østlandssamarbeidet har fylkeskommunene en arena for å kapitalisere på resultater fra ulike prosjekt og å bidra til å bringe resultater fra prosjekter inn i politikktutviklingen – nasjonalt og regionalt.

5.8 Innspill fra de Klimasats-finansierte prosjektene

Energistasjoner for grønn næringstransport

I 2022 startet klimasatsprosjektet Energistasjoner for grønn næringstransport som et fellesprosjekt mellom fylkene på Østlandet. I dag står Østlandsfylkene for 55 % av utslippene fra veitrafikken i Norge, og mer enn en tredjedel av dette kommer fra tunge kjøretøy. I NTP er det en målsetning at halvparten av alle nye lastebiler skal være nullutslipp i 2030, mens Miljødirektoratet går enda lenger og foreslår at alle nye lastebiler i 2030 skal være utslippsfrie eller gå på biogass. Energistasjons-prosjektet er teknologinøytralt, og ser på batterielektrisk, hydrogen og biogass som likeverdige.

Gjennom prosjektperioden er det flere ganger blitt trukket frem at samarbeidet på tvers av ulike fylker er en suksessfaktor og styrke, ikke bare for prosjektets fremgang, men også for de enkelte fylkeskommuner. Gjennom et fylkesoverskridende samarbeid har arbeidet med å bygge opp kompetanse og varige systemer blitt forsterket, og kunnskap og erfaringsdeling mellom private og offentlige aktører har vært en viktig del.

Samarbeid på tvers av Østlandet vurderes å gi betydelige synergier og merverdi koblet til energistasjons-utbygging. Det vurderes som avgjørende å fortsette den tette dialogen på tvers av fylkeskommunene, kommunene og næringslivet for å bidra til fortsatt progresjon i utbyggingen av infrastruktur for fossilfri tungtransport. Problemstillingene er komplekse og omfatter både fylkeskommunale og kommunale ansvarsområder; på overordnet nivå å sikre tilgjengelig fornybar energi til transport i sin region, helhetlige vurderinger av transportkorridorer, og ned til reguleringer og behandling av søknader.

Erfaringene fra prosjektorganiseringen kan også appliseres på andre tema og andre samarbeidsområder på tvers av fylker, hvor et fylkesoverskridende perspektiv er viktig, eksempelvis for å unngå fragmentering, overetablering og unødig nedbygging av areal.

Kartlegging av karbonrike areal for klimasmart arealplanlegging

Dette klimasatsprosjektet går over tre år (01.09.2023–31.12.2026), og vil gi østlands-kommunene nye verktøy for arealplanlegging. Samtidig vil det styrke innholdet i fylkesarealregnskapene som nå er under utvikling. Prosjektet skal frambringe arealstatistikk, klimastatistikk og kart over karbonrike areal avgrenset til arealtypene skog, myr, skog på torvmark og jordbruksareal på organisk grunn. Statistikken viser hvor mye karbonrikt areal som er bygget ned mellom 2010 og 2020, og hvor store klimagass-utslipp dette vil generere over tid. Det gis tilsvarende tallgrunnlag for planlagt arealbruk. All statistikk er basert på nasjonal og europeisk standard. NIBIO, Norsk institutt for bioøkonomi, står bak statistikk og kartene som er basert på et utvidet kartgrunnlag.

For kommunene vil det nye kunnskapsgrunnlaget være verdifullt i arbeidet med kommuneplan, klimagassregnskap/-budsjett og i arbeid med reguleringsplaner. Det vil samtidig bidra til å styrke klimaperspektivet i arealregnskapet til fylkeskommunene.

Tall- og kartmaterialet vil være tilgjengelig innen utløpet av 2024. En gruppe ressursrike pilotkommuner har påtatt seg å prøve ut verktøyet og dele erfaringer med NIBIO slik at verktøyet blir relevant og enkelt å bruke for kommunene. Også fylkeskommunene vil ha dialog med NIBIO i arbeidet med fylkesvise arealregnskap.

6. Vurdering av politikkområder

Nedenfor gjøres en kort vurdering av aktuelle politikkområder og relevansen for samarbeidet i landsdelen. Vurderingen bygger på innspillene fra fylkeskommunene så langt i strategiprosessen og bakgrunns materialet i dette kunnskapsgrunnlaget.

Politikkområdene er fordelt på tre kategorier: prioriterte samarbeidsområder, underbyggende politikkområder og ikke-relevante politikkområder.

6.1 Prioriterte samarbeidsområder:

- **Samferdsel/mobilitet:** Har tradisjonelt vært det viktigste felles politikkområdet for fylkeskommunene i Østlandssamarbeidet. Det synes å være bred enighet om å videreføre dette samarbeidet i og med at fylkesoverskridende samarbeid på landsdelsnivå er avgjørende for å utvikle gode og helhetlige mobilitetsløsninger på Østlandet. Arbeidet med NTP vil her være et prioritert innsatsområde, inkl. arbeid med de årlige statsbudsjettene.
- **Klima/miljø/energi:** Foreslås som et nytt prioritert samarbeidsområde. Flere av utfordringene knyttet til klima, energi og miljø er fylkesoverskridende, landsdelsrelevante og kan best løses gjennom et forsterket regionalt samarbeid på Østlandet. Krisen i Oslofjorden og arbeidet med vannforvaltning er et godt eksempel på dette og bør gis prioritet i revidert strategi. Det kan også være aktuelt å se nærmere på om det er hensiktsmessig med et forsterket samarbeid om reduksjon av klimagassutslipp, klimatilpasning, energisituasjonen i landsdelen, og sammenhengen mellom klima, miljø og natur – f.eks. knyttet til arealpolitikk m.m.

6.2 Underbyggende politikkområder

Dette er politikkområder som er aktuelle for å bygge oppunder og styrke arbeidet på de to strategisk prioriterte politikkområdene.

- Utdanning/kompetanse/integrering: Flere mulige koblingspunkter inn mot et samarbeid om klima/miljø/energi, inkludert Oslofjorden. Kompetanse er en nøkkelfaktor i den grønne omstillingen. Vil også være relevant om fylkeskommunene ønsker å samarbeide om temaer knyttet til utenforskap.
- Næring: Flere mulige koblingspunkter inn mot et samarbeid om klima/miljø/energi, inkludert Oslofjorden. Næring og innovasjon er viktig for å lykkes med grønn omstilling i samfunnet. Det er også aktuelle koblingspunkter mellom næringsliv og samferdsel, infrastruktur og mobilitet.
- Internasjonalt: Fylkeskommunenes europapolitiske arbeid er et gjennomgående element og et viktig verktøy for å nå fylkeskommunenes mål innenfor prioriterte politikkområder.
- Idrett/frivillighet/friluftsliv: Kan ha en viss relevans koblet til klima og miljø, særlig for Oslofjorden. Ellers ikke relevant.

6.3 Ikke-relevante politikkområder

Dette er politikkområder der Østlandssamarbeidet ikke vurderes å være en relevant arena for samarbeid mellom fylkeskommunene.

- Kultur/Kulturminner
- Folkehelse
- Tannhelse

7. Østlandssamarbeidets roller

I forslaget til revidert strategi beskrives Østlandssamarbeidets tre roller:

- interessepolitiske gjennomslagskraft
- læring og erfaringsutveksling
- effektiv ressursutnyttelse

Nedenfor gis det en mer utfyllende beskrivelse av hvordan fylkeskommunenes samarbeid kan skape merverdi innenfor de tre rollene, med noen eksempler fra de siste valgperiodene.

7.1 Interessepolitisk gjennomslagskraft

Mulighetene og behovet for å stå sterkere sammen om felles posisjoner har utgjort en sentral del av eksistensgrunnet for Østlandssamarbeidet siden etableringen i 1993. Det interessepolitiske samarbeidet på samferdselsområdet, særlig inn mot Nasjonal transportplan (NTP), har tradisjonelt vært det viktigste for fylkeskommunene.

NTP-samarbeidet er et godt eksempel på bredden i det interessepolitiske mulighetsrommet. Normalt blir det utarbeidet felles posisjonsnotater og innspill-dokumenter tidlig i prosessen, som blir formidlet til departement/direktorat/etater. På dette stadiet i prosessen blir det også ofte gjennomført felles møter med politisk ledelse i departementet og administrativ ledelse i direktorat og etater. Når det er hørings- eller innspillsrunder i NTP-prosessen blir det levert inn felles dokumenter gjennom Østlandssamarbeidet, og etter at et forslag til NTP er lagt fram til behandling, blir det inngitt både felles høringsinnspill og gjennomført felles møter med relevante politikere på Stortinget. Dette arbeidet blir gjerne supplert med felles kronikker eller medieutspill og ulike arrangementer for å løfte fram fylkeskommunenes felles posisjoner (gjerni i samarbeid med andre aktører som Osloregionen IPR og NHO).

Utover å påvirke selve NTP består det interessepolitiske arbeidet i å følge opp bevilgningene til samferdselsprosjektene i landsdelen i forbindelse med statsbudsjettene.

Erfaringsmessig er det enklere å lykkes i det interessepolitiske arbeidet når fylkeskommunene samarbeider godt om en sak eller et politikkområde over tid. Kontinuitet bidrar til å skape gode relasjoner, bygge tillit og utmeisle tydelige felles posisjoner. Det gir også bedre muligheter til å arbeide pro-aktivt. Samarbeidet om NTP er et eksempel på betydningen av kontinuitet i det interessepolitiske samarbeidet. I helt nye saker eller på nye politikkområder kan det ta lengre tid å få avklart hva som er felles politiske posisjoner og om det er ønskelig med felles interessepolitiske initiativ, som ikke alltid er i overenstemmelse med korte tidsfrister. Samtidig er Østlandssamarbeidet også

en fleksibel arena hvor det er en lav terskel for at fylkeskommunene kan løfte opp saker av felles interesse.

Det interessepolitiske samarbeidet kan også ta form av avklaringer om saker hvor fylkeskommunene avgir høringsvar eller gjennomfører andre interessepolitiske aktiviteter separat, men har dialog og samkjører budskap gjennom Østlandssamarbeidet. Dette skjer bl.a. gjennom administrative faggrupper når medlemmene arbeider med å forberede fylkesvise høringsvar.

Interessepolitisk samarbeid har også en internasjonal dimensjon. Svært mye av politikktutviklingen i EU påvirker virksomheten i norske fylkeskommuner, og mulighetene for interessepolitisk gjennomslagskraft styrkes når fylkeskommunene kan påvirke politikktutviklingen på et tidlig nok stadium. Fylkeskommunene kan påvirke politikktutviklingen i EU direkte, gjennom nasjonale myndigheter, og i samarbeid med andre europeiske regioner. I tillegg har fylkeskommunene ofte samarbeidet for å påvirke norsk deltakelse i ulike europeiske programmer og finansieringsrammene for norsk deltakelse i disse.

Samferdselspolitikken er også et godt eksempel på interessepolitisk samarbeid inn mot EU. I forbindelse med revisjonen av retningslinjene for det transeuropeiske transportnettverk (TEN-T) ble det gitt felles innspill direkte til EU-kommisjonen og til samferdselsdepartementet, i tillegg til at det ble avgitt et felles innspill sammen med andre europeiske regioner gjennom Scandria Alliance. Det er også avholdt samferdselspolitiske arrangementer i Brussel, og sentrale myndighetspersoner for samferdselspolitikken i EU har deltatt på møter i Østlandssamarbeidet. Muligheten til interessepolitisk samarbeid med europeiske regioner er en av hovedbegrunnelsene for at fylkeskommunene deltar felles i organisasjoner som Scandria Alliance og BSSSC.

Osloregionens Europakontor blir ofte involvert i gjennomføringen av interessepolitiske aktiviteter i Brussel.

7.2 Læring og erfaringsutveksling

Fylkeskommunene møter mange liknende oppgaver og utfordringer utover sakene som er aktuelle for interessepolitisk samarbeid. Derfor gir det merverdi å ha en arena for å snakke om andre saker, oppgaver og utfordringer, hvor fylkeskommunene kan dele erfaringer, lære av hverandre og bli inspirert av hverandre, både politisk og administrativt.

Læring og erfaringsutveksling foregår gjerne gjennom møter, konferanser og seminarer, studieturer o.l. Lærings- og erfaringsutveksling innebærer også at eksterne aktører

inviteres til møter og arrangementer med fylkeskommunene, f.eks. andre offentlige myndigheter, kunnskapsmiljøer, næringsaktører m.fl.

De administrative faggruppene i Østlandssamarbeidet er viktige arenaer for læring og erfaringsdeling, og har flere funksjoner. De bidrar til å forberede og følge opp politiske saker, men representerer også ofte et utvidet fagmiljø for ansatte i fylkesadministrasjonene, som ikke alltid har et stort oppgavefellesskap med kolleger i egen organisasjon. Faggruppene brukes til å diskutere hvordan medlemmene løser konkrete oppgaver, gjennomfører prosesser eller forbereder politiske saker i egen organisasjon. Tiden som brukes i en administrativ faggruppe er dermed ikke tid som brukes på noe «annet», men heller tid som bidrar til at oppgaver i egen organisasjon løses bedre. Denne merverdien vil ventelig bli sterkere etter fylkesdelingene, med flere mindre fylkeskommuner i landsdelen. Derfor vil det ha merverdi for fylkeskommunene å ha relevante arenaer for læring og erfaringsdeling, som ikke nødvendigvis er direkte knyttet til de strategisk prioriterte politikkområdene.

For de fylkeskommunale ungdomsrådene som deltar i ØstsamUng, er også læring og erfaringsdeling en viktig del av verdien av ungdomsnettverket. Mye av arbeidet i nettverket, både i arbeidsutvalget og på de større nettverkssamlingene, er rettet mot at ungdomsrådene kan lære av hverandre.

Roller som en arena for læring og erfaringsdeling er også koblet til de andre rollene: det er ofte gjennom læring og erfaringsdeling at fylkeskommunene kan identifisere nye samarbeidsmuligheter.

7.3 Effektiv ressursutnyttelse

Fordi fylkeskommunene står overfor mange liknende oppgaver og utfordringer, kan samarbeid i flere tilfeller bidra til mer effektive ressursutnyttelse. Felles initiativer, prosjekter og deltakelse kan redusere byrden for den enkelte fylkeskommune.

Felles prosjekter kan gjøre det mulig for fylkeskommunene å gjennomføre tiltak som kanskje ikke ville blitt realisert om fylkeskommunene skulle iverksatt dem individuelt; og fylkeskommunene kan delta med lavere investering av finansielle og administrative ressurser. Det kan også gi mulighet til å delta i bredere faglige partnerskap. I skrivende stund er to pågående prosjekter finansiert gjennom Klimasats, ett om utrulling av grønne energistasjoner for næringstransport og ett om kartlegging av karbonrike arealer. I tillegg er det et forprosjekt om kommunikasjon i arbeidet med Oslofjorden som ble initiert (og i all hovedsak finansiert) gjennom Viken fylkeskommune.

Av tidligere prosjekter kan et eksempel være da flere fylkeskommuner i fellesskap initierte en NIFU-studie som fulgte ca. 10 000 ungdommer på Østlandet fra de var 16 til

de var 30 for å undersøke sammenhengen mellom utdanning, jobb og inntekt. Rapporten ble lagt fram i 2020.

Flere av dagens sentrale strategiske aspekter i Østlandssamarbeidet, som en balansert utvikling i landsdelen, flerkjernet struktur og InterCity-satsningen, har blitt formet av tidligere Interreg Østersjøprosjekter som «Metropolitan Areas» og «MA+». Scandria Alliance og STRING-samarbeidet har også røtter fra felles prosjekter i Interreg Østersjøprogrammet.

Utover felles prosjekter kan effektiv ressursutnyttelse også inkludere felles deltakelse i europeiske, regionale nettverk og allianser. Dette gir fylkeskommunene økt mulighet til å delta i europeisk, interessepolitisk samarbeid og arenaer for læring og erfaringsdeling, uten å måtte delta individuelt. Fylkeskommunene utpeker normalt et felles politisk styremedlem for hele landsdelen, og kan tilpasse egen administrativ deltakelse etter kapasitet og behov. Per i dag deltar fylkeskommunene felles i to europeiske nettverk, Scandria Alliance og Baltic Sea States Sub-regional Cooperation (BSSSC).

Effektiv ressursutnyttelse kan også innebære samkjøring og byrdedeling mellom fylkesadministrasjonene. Et lavterskel-eksempel på dette er oppfølgingen av ungdomsrådenes europeiske engasjement gjennom ØstsamUng. Hvis flere ungdomsråd skal delta på samme arrangement, koordinerer ofte sekretariatet reisen, med felles bestillinger og forberedelser. Sekretariatet kan også bidra med å utvikle felles faglig tilleggsprogram ved behov. Det er også en byrdedeling mellom sekretariatet og de ulike fylkeskommunene når det kommer til å være reisefølge for ungdommene. Dette er ikke særlig tidkrevende for sekretariatet, men skaper merverdi ved å forenkle arbeidsbyrden for flere fylkesadministrasjoner i oppfølgingen av eget ungdomsråd.

